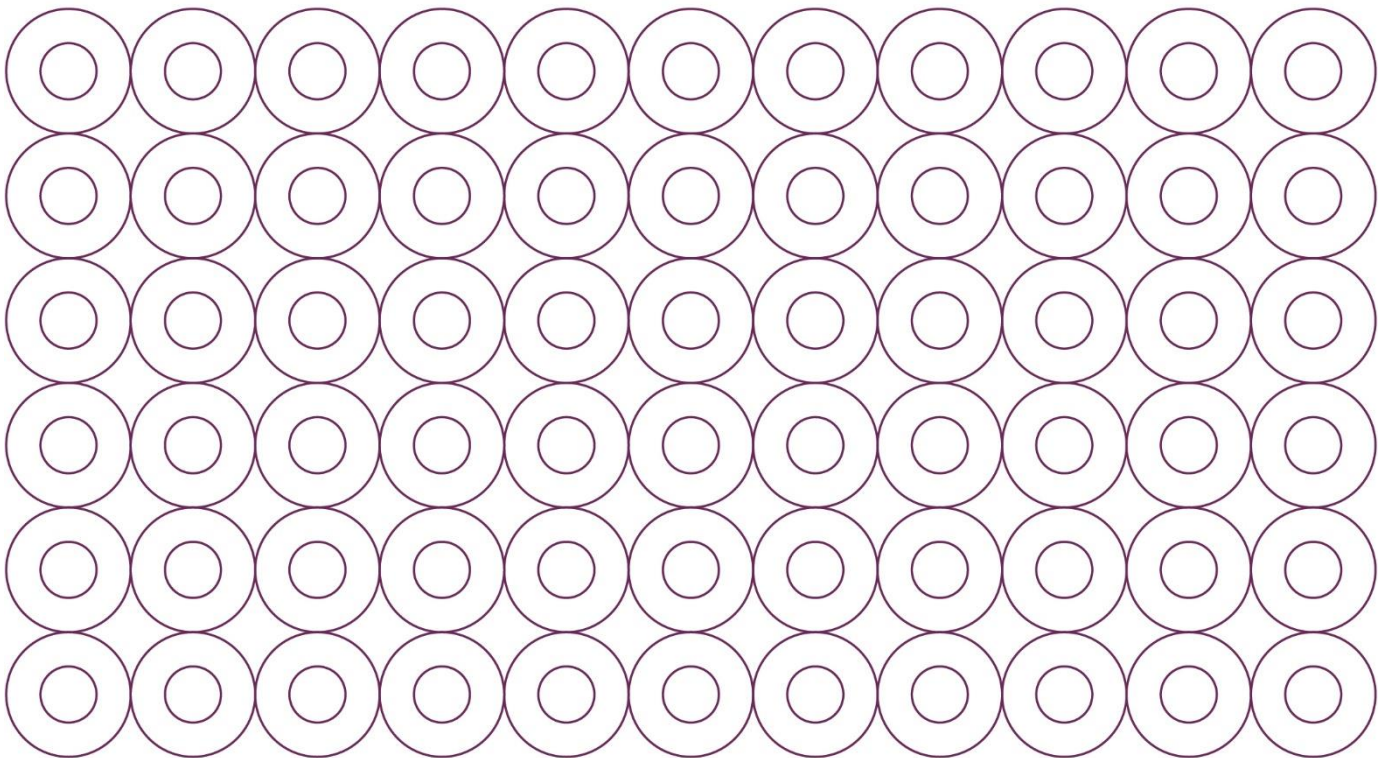

Utvärdering av Lärarlyftet

Delstudie 2 – Incitament för deltagande

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-2021:6-SE

Skolverket, Stockholm 2021

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	7
Studiens genomförande.....	8
Rapportens upplägg.....	8
2. Läraryftet	9
Uppdrag att genomföra Läraryftet.....	9
Förordningar gällande statsbidrag knutna till Läraryftet	9
Skolverkets arbete med att genomföra Läraryftet	10
3. Vad vi vet från den första delstudien om Läraryftet	12
Minskade årliga anslag ger färre deltagare.....	12
Kortsiktiga förlängningar ger högre studietakt och minskat kurs- och utbildningsutbud.....	12
Hög studietakt och långa kurser får negativa konsekvenser	12
Ersättningsmodeller för statsbidrag nyttjas i olika grad.....	13
4. Resultat – incitament för deltagande	14
Lärares incitament för att söka till och fullfölja kurser	14
Rektorers roll att möjliggöra lärares deltagande	17
Huvudmäns roll att möjliggöra lärares deltagande.....	19
Lärosätenas möjlighet att tillhandahålla målgruppsanpassade kurser	24
5. Slutsatser	29
Sammanfattande resultat.....	29
Skolverkets kommentarer	32
Skolverkets rekommendationer	33
Bilaga 1 Metod.....	34
Bilaga 2 Förordningar gällande statsbidrag knutna till Läraryftet	36
Referenser	37

Sammanfattning

Genom Lärarlyftet kan lärare som har en lärarexamen och som önskar bli behöriga i ytterligare undervisningsämnen läsa universitets- och högskolekurser. Lärarlyftet infördes 2012 för att öka graden av behöriga lärare och på så sätt uppnå en likvärdig undervisning som leder till att alla elever ges förutsättningar att nå de nationella målen för utbildningen. Insatsen har förlängts ett flertal gånger och nu senast till 2025.

Denna rapport är den andra delen i en utvärdering av Lärarlyftet. Utvärderingens övergripande syfte är att bedöma om Lärarlyftet är ändamålsenligt utformat med avseende på regeringens intentioner med uppdraget och tillhörande statsbidragsförordningar. Utvärderingen syftar också till att bedöma om Skolverkets arbete med satsningen är ändamålsenligt utformat.

I den första delrapporten beskrivs utvecklingen inom Lärarlyftet över tid med hjälp av tillgänglig statistik.¹ Rapporten visar att antalet sökande, antagna, registrerade och godkända lärare har minskat över tid och att förklaringar som går att urskilja i statistiken är ett minskat kursutbud, långa kurser och hög studietakt. Den här delrapporten fokuserar på incitament för deltagande. Genom intervjuer med lärare, rektorer, huvudmän och lärosäten undersöks vad som främjar respektive hindrar att enskilda lärare söker till och fullföljer kurser inom Lärarlyftet, att huvudmän och rektorer möjliggör lärares deltagande i Lärarlyftet, samt att lärosäten kan tillhandahålla Lärarlyftskurser som svarar mot deltagande lärares behov.

Den här delen av utvärderingen bygger på kvalitativa intervjuer och kan därmed inte ge en fullt ut generaliserbar bild av hur situationen ser ut nationellt. Upplägget med intervjuer på fyra nivåer samt urval baserade på en princip om maximal variation, bedöms dock ge en god bild av de olika incitament för deltagande inom Lärarlyftet.

Studiens huvudsakliga resultat är att:

- **Rådande lärarbrist gör det svårare att låta lärare fortbilda sig.** Om en eller flera lärare deltar i Lärarlyftet blir tillgången på lärare än mer begränsad under en period, och lärare kan ibland ersättas av obehöriga vikarier. På så sätt utgör den lärarbrist som Lärarlyftet syftar till att minska, samtidigt en försvårande faktor för lärares deltagande i satsningen.
- **Huvudmannens ekonomiska situation sätter gränser.** Om huvudmannen har en ansträngd ekonomisk situation innebär det att huvudmannen behöver vara mer restriktiv med hur många som får fortbilda sig inom Lärarlyftet, åtminstone gällande de statsbidrag som kräver att huvudmannen står för en del av kostnaden.

---

¹ Skolverket (2020), *Utvärdering av Lärarlyftet. Delstudie 1 – Utveckling över tid*.

- **Begränsad eller ingen nedsättning av arbetstid för lärare är ett skäl till avhopp som ofta anges.** Intervjuerna ger en samstämmig bild av att lärare ofta bär en stor del av kostnaden för deltagande i Lärarlyftet. Kostnaden kan bestå i att behöva förlägga en stor del av tiden för fortbildning utanför arbetstid. Detta uppges bidra till lärares beslut att avbryta utbildningen.
- **Det är stora skillnader i lärares ekonomiska villkor för deltagande.** Vissa lärare får nedsättning i arbetstid, bekostade resor och kurslitteratur medan andra får stå för tid och kostnader privat. Skillnaderna beror i huvudsak på att ersättningsmodellerna i de olika statsbidragsförordningar skiljer sig åt och att huvudmän har olika ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att bevilja sina lärare nedsättning i tid.
- **De statsbidragsförordningar som ger läraren 80 procent av lönen uppges vara de mest attraktiva.** Ersättningsmodellen som bygger på att huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens lön, och där statsbidraget motsvarar 70 procent av huvudmannens kostnad, är den mest attraktiva lösningen av de två ersättningsmodeller som används inom Lärarlyftet.
- **Det finns önskemål om enklare statsbidragsförordningar.** Huvudmännen föredrar statsbidrag som är enkla att förstå och räkna på och som ger en ersättning som täcker de kostnader som uppstår. Även ansöknings- och redovisningsprocessen bör enligt respondenterna vara så enkel som möjligt.
- **Det är svårt att hitta en optimal studieform och studietakt inom lärarlyftskurser.** Att studera på distans sparar mycket tid och ger en ökad anpassbarhet samtidigt som de campusförlagda delarna ger ett mervärde i form av utbyte med andra lärare. Det uppfattas därför svårt att hitta den optimala balansen mellan distans- och campusförlagda studieformer. Även när det gäller studietakt finns en avvägning mellan att å ena sidan genomföra en kurs med hög studietakt så att deltagarna kan genomgå kursen snabbare, och å andra sidan blir det då svårare att hinna med den egna undervisningen samtidigt.
- **Bättre framförhållning i ansökningsförfarandet till kurser och i ansökan om statsbidrag är önskvärt.** Tidsaspekten i ansökningsförfarandet till kurser och i beviljandet av statsbidrag upplevs som en försvårande omständighet, eftersom antagningsbesked och beviljade av statsbidrag uppfattas komma sent i förhållande till kursstart.
- **Uppföljning av statsbidragsanvändningen inom Lärarlyftet har inte prioriterats.** Huvudmännen har en skyldighet att se till att de har använt bidraget på det sätt som regeringen har beslutat. Studien tyder dock på att huvudmän inte alltid genomför en sådan uppföljning. Samtidigt har Skolverket, under den tid som uppdraget löpt, inte gjort några regelbundna uppföljningar av statsbidraget.

Med utgångspunkt i studiens resultat har Skolverket formulerat följande rekommendationer:

- Skolverket bör stärka uppföljningen av statsbidraget inom Lärarlyftet. Myndigheten bör kartlägga om huvudmännen har system eller rutiner för att följa upp bidraget. Skolverket bör även fortsättningsvis och mer systematiskt, följa upp bidragsanvändningen genom stickprovskontroller.
- Skolverket rekommenderar regeringen att även fortsättningsvis erbjuda olika ersättningsmodeller som svarar mot huvudmännens skiftande behov och förutsättningar. Däremot behöver det inte innebära flera statsbidrag med olika förordningar.
- Att Lärarlyftet nu har förlängts till 2025 ger bättre förutsättningar till långsiktig planering för lärosätena, huvudmännen, rektorerna, lärarna och Skolverket. Om Lärarlyftet ska förlängas ytterligare efter 2025 rekommenderar Skolverket därför att regeringen beslutar om en förlängning i god tid och att den blir flerårig.

1. Inledning

Läraryftet är en insats för lärare som har en lärarexamen och som önskar bli behöriga i ytterligare skolform, årskurser eller ämnen. De universitets- och högskolekurser och utbildningar som erbjuds inom Läraryftet är specialutformade för målgruppen och tillhandahålls av de lärosäten som Skolverket har tecknat överenskommelser med.

Denna rapport är den andra delstudien i en utvärdering av Läraryftet. Skolverket har själv initierat utvärderingen och det övergripande syftet är att bedöma om Läraryftet är ändamålsenligt utformat med avseende på regeringens intentioner med uppdraget och tillhörande statsbidragsförordningar. Utvärderingen syftar också till att bedöma om Skolverkets arbete med satsningen är ändamålsenligt utformat.

I den första delstudien beskrevs utvecklingen inom Läraryftet över tid med hjälp av tillgänglig statistik. I kartläggningen ingick analyser av fyra olika delar: anslag och kostnader, nyttjande av de statsbidrag som finns tillgängliga för huvudmännen, kurs- och utbildningsutbudet inom Läraryftet samt lärares deltagande i satsningen.²

Den här delstudien är fokuserad på incitament för deltagande. Tidigare uppföljningar har indikerat att en stor andel deltagare inte fullföljer sina kurser eller utbildningar inom Läraryftet, antingen för att de avslutar studierna i förtid eller för att de inte uppnår ett godkänt studieresultat. Under perioden HT 2016 till HT 2018 låg andelen deltagare som fullföljde runt 60 procent.³ Orsakerna till att deltagare inte fullföljer utbildningarna har inte studerats närmare under senare år men Skolverkets deltagarutvärderingar från 2014–2015 visar på upplevda brister i stödet från arbetsgivaren.⁴

Vidare konstaterar Skolverket att vissa huvudmän avstår från att söka statsbidrag för Läraryftet. För 2020 ansökte huvudmännen om statsbidrag för endast 47 procent av alla deltagare.⁵ Orsakerna till att huvudmän avstår från att söka statsbidrag för deltagande i Läraryftet har inte studerats närmare. Utvärderingar av andra statsbidrag visar att stora huvudmän tenderar att söka statsbidrag i högre utsträckning än små, och kommunala huvudmän i större utsträckning än enskilda. Vi vet även från tidigare studier att faktorer som statsbidragens villkor samt ekonomiska och administrativa resurser påverkar sökgraden.⁶

---

² Skolverket (2020), *Utvärdering av Läraryftet. Delstudie 1 – Utveckling över tid*.

³ Skolverket (2019), *Redovisning av uppdrag att fortsatt svara för Läraryftet II* och Skolverket (2020), *Utvärdering av Läraryftet. Delstudie 1 – Utveckling över tid*.

⁴ Skolverket (2015), *Läraryftet II – Deltagarutvärdering*, dnr 2015:00888. Notera att vid denna tidpunkt fanns endast förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare samt fritidspedagoger och motsvarande.

⁵ Skolverket (2021), *Redovisning av uppdrag att fortsatt svara för Läraryftet II*.

⁶ Se Riksrevisionen (2017), *Riktade statsbidrag till skolan – nationella prioriteringar men lokala behov*, Skolverket (2019), *Utvärdering av lågstadiesatsningen* och Statskontoret (2019), *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys*.

Mer specifikt syftar föreliggande delstudie till att undersöka vad som främjar respektive hindrar att

- enskilda lärare söker till och fullföljer kurser inom Lärarlyftet,
- huvudmän och rektorer möjliggör lärares deltagande i Lärarlyftet, samt att
- lärosäten kan tillhandahålla Lärarlyftskurser som svarar mot målgruppens (deltagande lärares) behov.

Studiens genomförande

Denna delstudie bygger på intervjuer med huvudmän, rektorer och lärare med erfarenhet från Lärarlyftet samt med representanter för ett urval av de lärosäten som tillhandahåller högskole- och universitetskurser inom ramen för Lärarlyftet.

Urvalet av huvudmän har utgått från en sammanställning av de huvudmän som har beviljats statsbidrag för bidragsomgången för höstterminen 2019. Intervjuer har genomförts med personer som är ansvariga för statsbidraget hos huvudmännen. Varje huvudman har sedan lämnat förslag på en skolenhet som har deltagit i Lärarlyftet under 2019 eller 2020 samt kontaktuppgifter till skolenhetens rektor. Rektorn har i nästa steg ombetts lämna kontaktuppgifter till lärare som har påbörjat en utbildning inom Lärarlyftet under 2019 eller 2020 och som fortfarande arbetar på den aktuella skolenheten.⁷ Intervjuer har genomförts med åtta huvudmän, åtta rektorer samt åtta lärare.

Under 2019 och 2020 erbjöds lärosäterskurser och utbildningar på 23 lärosäten. Representanter för nio lärosäten har intervjuats.

Totalt bygger studien därmed på 33 intervjuer. Att utvärderingen bygger på kvalitativa intervjuer innebär att vi arbetar med begränsade urval av respondenter. Syftet med dessa är att undersöka hur ett urval av huvudmän, skolenheter, lärare och lärosäten ser på möjligheter och utmaningar inom Lärarlyftet. Utvärderingen kan inte ge en representativ bild av hur situationen ser ut nationellt. Upplägget med intervjuer på dessa fyra nivåer samt urval baserade på en tanke om maximal variation, bedöms dock ge en god bild av de olika incitament för deltagande som är av relevans för lärare och de rektorer och huvudmän som ska godkänna lärares deltagande.

En mer utförlig beskrivning av studiens genomförande finns i bilaga 1.

Rapportens upplägg

I nästkommande kapitel beskrivs utformningen av Lärarlyftet. I kapitel 3 beskrivs i korthet de resultat som presenterades i den första delstudien. I kapitel 4 presenteras utvärderingens resultat och i kapitel 5 utvärderingens slutsatser.

---

⁷ Denna typ av urval riskerar att medföra en viss bias i och med att huvudmannen själv väljer ut en rektor och rektor i sin tur väljer ut en lärare.

2. Lärarlyftet

Regeringen reglerar Lärarlyftet dels genom de uppdrag att bedriva Lärarlyftet som lämnas till Skolverket, dels genom de förordningar om statsbidrag som beslutas. Skolverkets arbete med att genomföra Lärarlyftet kan delas upp i två huvudsakliga områden: administration av statsbidrag samt köp av och administration kring kurser och utbildningar. Nedan redogörs kortfattat för dessa delar. Mer ingående beskrivningar finns i delrapport 1 om Lärarlyftet.

Uppdrag att genomföra Lärarlyftet

Syftet med Lärarlyftet är att lärare genom fortbildning på universitets- och högskolenivå, ska bli behöriga i alla skolformer, ämnen och årskurser där de har för avsikt att undervisa.

Ursprungligen uppdrog regeringen åt Skolverket att svara för genomförandet av Lärarlyftet under perioden 2012–2015. Sedan dess har Lärarlyftet förlängts vid ett antal tillfällen och enligt det senaste beslutet ska insatsen pågå till och med 2025.⁸

Redan samma år som Lärarlyftet introducerades lämnade regeringen ett tilläggsuppdrag om speciallärarutbildning inom satsningen. Tilläggsuppdraget ska skapa möjligheter för lärare och forskollärare att genom utbildning få en speciallärarexamen med specialisering mot utvecklingsstörning.⁹ I Skolverkets regleringsbrev 2016 utvidgades uppdraget om speciallärarutbildning till att även gälla speciallärarexamen med specialisering mot språk-, skriv-, och läsutveckling, grav språkstörning, matematikutveckling, synskada och dövhet eller hörselskada.¹⁰

Förordningar gällande statsbidrag knutna till Lärarlyftet

Ett statsbidrag finns att tillgå som ska stimulera deltagande i Lärarlyftet, till exempel genom att ersätta kostnader som uppstår på grund av minskad tjänstgöring för lärare som deltar i insatsen. Finansieringen ska vara ett delat ansvar mellan staten, huvudmannen och i vissa fall den enskilde läraren.¹¹ Det är huvudmannen som ansöker om statsbidrag för de lärare som deltar.

⁸ I budgetpropositionen för 2014 förlängdes Lärarlyftet till 2016 (prop. 2013/14:1) och i budgetpropositionen för 2016 till 2018 (prop. 2015/16:1). Därefter förlängdes satsningen till 2019 genom ett särskilt uppdrag (U2018/00504/S). I budgetpropositionen för 2020 förlängdes satsningen ytterligare till 2025 (prop. 2019/20:1).

⁹ Krav för deltagande är att personen i fråga innehar en grundläggande lärar- eller forskollärarexamen och att hen är anställd i grundsärskolan, gymnasiesärskolan eller särskild utbildning för vuxna. Syftet med tilläggsuppdraget är att andelen lärare med legitimation och behörighet ska öka i dessa tre skolformer. Regeringen har tidigare konstaterat att många lärare i dessa skolformer saknar en utbildning med inriktning mot att undervisa elever med utvecklingsstörning. Skolverket fick därför i uppdrag att erbjuda såväl fullständiga som kompletterande speciallärarutbildningar som kan leda till speciallärarexamen med specialisering mot utvecklingsstörning. Tilläggsuppdrag om speciallärarutbildning inom Lärarlyftet II, U2012/1181/S.

¹⁰ Skolverkets regleringsbrev 2016, U2016/01446/GV.

¹¹ Uppdrag till Statens skolverk att svara för Lärarlyftet II, U2011/5531/S.

Det finns tre olika förordningar som reglerar statsbidrag som kan vara aktuella vid fortbildning inom Lärarlyftet. Reglerna gällande vilka huvudmän som kan ansöka om statsbidrag, vilka lärare huvudmannen kan ansöka om bidrag för samt hur ersättningsmodellen är konstruerad, skiljer sig mellan förordningarna. De tre förordningarna innebär att det finns två varianter av ersättningsmodeller inom Lärarlyftet. I korthet kan sägas att förordningen om statsbidrag för fortbildning av lärare¹² innebär att statsbidragets storlek baseras på utbildningens ämnesinriktning och studietakt. För matematik eller speciallärarutbildning¹³ är bidraget per termin 1 000 kronor per högskolepoäng (hp), för svenska som andraspråk 1 500 kronor per hp och för övriga ämneskurser 500 kronor per hp.¹⁴ Huvudmannen beslutar om vilken typ av omkostnader för deltagande lärare som statsbidraget ska användas för att täcka. Förordningarna om statsbidrag för fortbildning inom specialpedagogiska insatser¹⁵ och inom svenska som andraspråk¹⁶ innebär att statsbidrag ges som ersättning för lön. Huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens eller förskollärarens lön för den tid som hen deltar i utbildningen. Statsbidraget ska i sin tur motsvara 70 procent av huvudmannens kostnad.¹⁷

I bilaga 2 redogörs i mer detalj för hur förordningarna gällande statsbidragen knutna till Lärarlyftet är konstruerade.

Skolverkets arbete med att genomföra Lärarlyftet

Skolverkets arbete med att genomföra Lärarlyftet kan delas upp i två huvudsakliga områden: administration av statsbidrag samt köp av och administration kring kurser och utbildningar.

Administration av statsbidrag

Skolverket administrerar och betalar ut de statsbidrag som är knutna till Lärarlyftet. Det är som tidigare nämnt huvudmannen som ansöker om statsbidrag för deltagande lärare. Statsbidrag söks och betalas ut en gång per termin. Bidraget betalas ut så snart det har fastställts vilka lärare hos respektive huvudman som deltar i fortbildning inom Lärarlyftet. Om det kommer in fler ansökningar om statsbidrag än det finns medel för, ska Skolverket prioritera sökande enligt vad som är angivet i gällande förordningar.

---

¹² Fullständigt namn på förordningen är *förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare*.

¹³ Med specialisering mot språk-, skriv-, och läsutveckling, matematikutveckling, dövhet eller hörselskada, synskada, grav språkstörning eller utvecklingsstörning.

¹⁴ Långa kurser ger därmed större statsbidrag än korta.

¹⁵ Fullständigt namn på förordningen är *förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser*.

Förordningen innehåller även regler för statsbidrag för motsvarande utbildning som sker utanför Lärarlyftet samt, som namnet antyder, även andra delar som ligger utanför Lärarlyftet.

¹⁶ Fullständigt namn på förordningen är *förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare*. Förordningen innehåller även regler för statsbidrag för motsvarande utbildning som sker utanför Lärarlyftet.

¹⁷ Det är möjligt för huvudmannen att betala mer än 80 procent av lärarens lön, men för den delen utgår inget statsbidrag.

Köp av och administration kring kurser och utbildningar

Skolverket köper i enlighet med uppdraget kurser och utbildningar av lärosäten med relevant examenstillstånd.¹⁸ Inför planerad kurs- och utbildningsstart skickar Skolverket ut förfrågningar till berörda lärosäten om möjlighet och intresse att erbjuda kurser och utbildningar inom Lärarlyftet. Skolverket fastställer krav på önskat innehåll och beslut om köp av kurser och utbildningar görs sedan utifrån en samlad bedömning där bland annat kvalitet, behov, tidigare sökintresse, geografisk spridning och ekonomiska ramar vägs in. Överenskommelser tecknas med anordnande lärosäten för en kursstart i taget.

Kurser och utbildningar söks av den enskilda läraren direkt hos aktuellt lärosäte. Om det finns fler sökande än antal tillgängliga platser tillämpas lottning. Alla sökande som uppfyllde kraven för deltagande tilldelades plats 2019. Så var inte fallet 2020. Huvudmannen ska dock godkänna att läraren söker. Detta tillvägagångssätt tillämpar Skolverket dels för att förutsättningarna för ett deltagande underlättas om huvudmannen är införstådd i och kan stötta deltagande lärare, dels för att underlätta huvudmannens möjlighet till planering av den egna verksamheten. Dessutom är det huvudmannen som ansöker om statsbidrag, inte den enskilde läraren. Ytterligare ett skäl till att huvudmannen måste godkänna deltagandet är att försöka minska det bortfall som normalt sett sker mellan antagning och kursstart, och därmed även minimera antalet kurser som behöver ställas in. Om lärare redan vid antagningstillfället har huvudmannens godkännande att läsa kurs så reduceras bortfallet kraftigt.

Varje ansökan kontrolleras av Skolverket för att säkerställa att den kurs eller utbildning som läraren har sökt kommer att leda till önskad behörighet för den deltagande läraren. Detta sker främst genom att säkerställa att rätt examen finns. Kontrollen är viktig för att säkerställa att ingen lärare ska kunna genomgå en kurs eller utbildning med godkänt resultat utan att kunna få ytterligare behörighet. Vidare kontrolleras att personen i fråga inte redan har, eller via sina meriter skulle kunna få, den behörighet som kursen eller utbildningen avser att ge.

---

¹⁸ Möjligheten för Skolverket att köpa kurser och utbildningar regleras i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare.

3. Vad vi vet från den första delstudien om Lärarlyftet

Nedan sammanfattas de huvudsakliga resultaten från den första delstudien i utvärderingen av Lärarlyftet. Denna sammanfattning är en relevant ingång till den resultatredovisning som följer härnäst och inför slutdiskussionen, eftersom den senare bygger på vad vi sammantaget vet om Lärarlyftet så här långt. För en mer ingående beskrivning av tidigare resultat hänvisas till den första delrapporten i utvärderingen.

Minskade årliga anslag ger färre deltagare

De årliga anslagen för Lärarlyftet har minskat över tid, vilket har påverkat utbudet av de kurser och utbildningar som erbjuds inom satsningen negativt. Detta eftersom minskade anslag innebär att Skolverket inte kan köpa lika många kurser från lärosätena som tidigare. Ett minskat kursutbud innebär i sin tur att antalet sökande och därmed antagna och registrerade deltagare minskar. Detta eftersom det är svårare att attrahera breda lärargrupper med ett mer begränsat kursutbud än vad som var fallet tidigare, exempelvis gällande ämnesinriktningar och ansvariga lärosäten, vilket kan göra att vissa kurser och utbildningar endast erbjuds i vissa delar av landet.

Kortsiktiga förlängningar ger högre studietakt och minskat kurs- och utbildningsutbud

Kurs- och utbildningsutbudet påverkas även av hur lång tid som kvarstår av uppdraget att bedriva Lärarlyftet vid tidpunkten för köp av kurser. Ju närmare uppdragsavslut, desto högre krav ställs på ökad studietakt. Eftersom slutdatum för Lärarlyftet har förlängts vid ett flertal tillfällen och inte sällan med endast en kort period i taget, har det inneburit att studietakten under vissa terminer har behövt vara hög. Resultaten bekräftar också att den genomsnittliga studietakten på de kurser som erbjuds inom Lärarlyftet har ökat över tid.

Hög studietakt och långa kurser får negativa konsekvenser

Kurser med hög studietakt får flera negativa konsekvenser. Andelen godkända lärare påverkas negativt både av hög studietakt och av långa kurser, men framför allt av det senare. Utöver detta har lärosätena svårt att erbjuda kurser när studietakten behöver vara hög. Under vissa terminer har det också inneburit att poängmässigt omfattande kurser och utbildningar inte har kunnat erbjudas. Detta

problem har blivit särskilt påtagligt när regeringen förlängt Lärarlyftet med endast ett år i taget.

Ersättningsmodeller för statsbidrag nyttjas i olika grad

I den första delstudien undersöktes frågan om någon av de två ersättningsmodeller för statsbidrag som används inom Lärarlyftet upplevs som mer attraktiv än den andra. En analys som baseras på användning av statsbidragen visar att ersättningsmodellen som bygger på att huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens lön verkar vara den mest attraktiva lösningen för huvudmännen.

Att det finns tre parallella förordningar om statsbidrag inom Lärarlyftet innebär att huvudmännen behöver ha en tillräcklig förståelse för konstruktionen av de olika förordningarna, för att kunna ansöka om det statsbidrag som är bäst lämpat för deras verksamhet. Det kan också vara otydligt för huvudmännen vilka statsbidrag inom Lärarlyftet som de har möjlighet att söka, eftersom bidragen omfattar olika skolformer. Utöver de statsbidrag som erbjuds inom ramen för Lärarlyftet finns det dessutom cirka 60 andra statsbidrag som huvudmännen kan ansöka om hos Skolverket inom andra, ibland snarlika insatser. Den stora mängden befintliga insatser och statsbidrag skulle kunna innebära att huvudmän upplever att det är svårt att överblicka helheten och att det därför upplevs som komplicerat att ansöka om statsbidrag.

Värt att notera är också att det till och med 2016 endast fanns ett statsbidrag att söka inom Lärarlyftet. Även under dessa år var det en stor andel deltagare för vilka huvudmännen inte ansökte om statsbidrag. Detta talar för att det inte enbart är statsbidragets utformning och villkor som är orsaken till lågt nyttjande.

4. Resultat – incitament för deltagande

Studiens resultat består av fyra olika delar. Först redovisas resultaten gällande lärares incitament för att söka till och fullfölja kurser inom Lärarlyftet. Därefter följer två delar som handlar om rektorers, respektive huvudmäns roll i att möjliggöra lärares deltagande i insatsen. Slutligen redovisas resultaten gällande lärosätenas möjligheter att tillhandahålla målgruppsanpassade kurser och utbildningar inom ramen för Lärarlyftet.

Lärares incitament för att söka till och fullfölja kurser

Lärarlyftet har bidragit till att deltagande lärare har fått ökad kunskap inom sina respektive ämnen. Detta har i sin tur lett till bland annat förändrade arbetssätt. Samtidigt framgår att förutsättningarna för deltagande i Lärarlyftet ser olika ut. Nedan sammanfattas vad som har framkommit i intervjuerna med lärare som har deltagit i Lärarlyftet.

Lärare föreslår ofta Lärarlyftet som kompetensutveckling

I intervjuerna med lärare i framkommer att de flesta lärarna själva har tagit initiativ till Lärarlyftet. Det vanligaste är att lärarna söker utifrån eget intresse för att få behörighet i ytterligare ett ämne. En lärare menar att det kan ta några år att hitta sin nisch och då är det bra att möjligheten till fortbildning finns. Det är ofta lärarna själva som har tagit reda på vilka kurser som är aktuella och som har anmält sig. Ofta har de fått information om Lärarlyftet från kollegor som tidigare har deltagit eller från Skolverkets webbplats. Ett exempel är:

Nej, det var eget initiativ, att jag sa ... men de var ... de är ju väldigt positiva till det, de behöver ju kompetensen. Så det var nog ingen svår process liksom. Jag bara gick in till min chef och sa att: Jag vill läsa Sva¹⁹. Vad bra, sa han: anmäl dig.

Svårt att kombinera studier och arbete

Att samtidigt arbeta och läsa en kurs inom Lärarlyftet är en tydlig försvårande faktor som lyfts fram i intervjuerna. Flera av lärarna vi har intervjuat har fått någon form av nedsättning i arbetstid från arbetsgivaren. Samtidigt hade lärarna gärna sett att de fått nedsatt arbetstid i än högre utsträckning. En intervjuad lärare gick på eget initiativ ned i arbetstid med 20 procent, men menar att det är många som inte klarar av att göra det på egen hand rent ekonomiskt. En annan lärare avbröt sina studier på grund av att hen inte fick nedsättning i tid. Tempot blir högt även om läraren får nedsättning i tid i sin tjänst och flera av de intervjuade lärarna menar att de i princip arbetar i samma utsträckning som innan oavsett. Lärarnas

---

¹⁹ Svenska som andraspråk.

upplevelser är även att det är svårare att klara av kurser med hög studietakt eller kurser som pågår under en längre tid. En av de intervjuade beskriver det som:

Jag hade väl ungefär samma, eller jag hade samma ansvar som jag hade innan, plus att jag pluggade då, så det var lite tungt på jobbet kan jag säga. Jag var borta en dag, men jag jobbade som att jag var här alla dagar i stort sett med tanke på ansvaret. Sen var det lite mindre tid så klart, så att det kan jag också tycka att ... det är svårt när man är där, jag försökte men det gick inte att ändra på. Men så här i efterhand, så ska man vara lite tuffare när man bestämmer hur mycket man klarar av på jobbet så att säga, för det tar en hel del ändå när man läser bredvid.

Några lärare menar att familjesituationen kan påverka möjligheten att kombinera arbete och studier samt att detta kan leda till avhopp.

Flera respondenter menar vidare att förutsättningarna ser olika ut för olika deltagare. Vissa lärare får både resor och litteratur betald samt nedsatt arbetstid medan andra inte får något av detta:

Men det som jag reagerade mest på det är just att alla hade så otroligt olika förutsättningar. Även om vi alla hade sökt Lärarlyftet och fått det, så såg stödet så otroligt olika ut och det blev jag så fascinerad över. Och det är möjligt att olika skolor har olika förutsättningar, att skjuta till ytterligare medel så klart. Vissa hade inte alls möjlighet att gå ner i tid till exempel och vissa jobbade inte alls under ett och ett halvt år, utan hade fått fullt betald lön och bara pluggade.

Flera lärare nämner också att de anser att statsbidraget är för lågt för att kunna täcka allt:

De här dagarna har jag ju fått och kan få lön för dagarna, men rektorn är också lite frustrerad, pengarna räcker inte till. Det har hon berättat, att det är liksom 500 kronor per högskolepoäng. Det täcker inte ens vikariekostnaderna. Så där fanns det väl lite, ja, men vi vill ju uppmontra, men vi är också så här ... vi skulle önska mer pengar. Och min rektor sa det: Jag hade gärna velat betala för böcker eller kanske hjälpa lite mer. För det kostar ju mycket också den här processen och den ersättning vi får räcker inte till det.

I en av intervjuerna framkommer att antagningsbeskedet kommer för sent i förhållande till när studierna inleds. Det blir svårt för lärare att planera innan antagningsbeskedet har kommit och det kan även ställa till det för arbetsgivaren som behöver framförhållning:

En önskan vore att man fick veta lite tidigare för rektorns skull, för huvudmannens skull och för min skull i långa loppet, det blir lite kort tid där.

Ett flertal faktorer ökar incitamenten för lärare att utöka sin behörighet

Av intervjuerna framgår att den enskilt viktigaste möjliggörande faktorn är nedsättning av arbetstid för att kombinera arbete och studier. De lärare som i intervjuerna uppger att de har fått nedsatt arbetstid med 25 procent eller mer, framhåller att detta bidrog till att de klarade av fortbildningen.

Kombinationen av distans- och campusförlagda studier är något som flera av de intervjuade lärarna lyfter som positivt. Att studera på distans sparar mycket tid

och ger en ökad flexibilitet samtidigt som de campusförlagda delarna ger ett mervärde i form av utbyte med andra lärare.

Ytterligare exempel som ges i intervjuerna är en önskan om att huvudmannen i högre utsträckning går in och stöttar de som deltar i Lärarlyftet genom att ta in vikarier under utbildningstiden:

Så en idé är att sätta in en vikarie i en termin och låta läraren komplettera sig eller fortbilda sig i heltid med bibehållen lön.” Ja, då tror jag faktiskt att många fler skulle vilja vidareutbilda sig.

Lärarnas syn på hur ett bra genomförande av Lärarlyftet kan se ut

I diskussionen om möjliggörande faktorer lyftes även frågan om vad som är ett bra upplägg på kurserna. Utöver nedsättning i tjänst framgår det av intervjuerna att även studietakten är en faktor som får betydelse för genomförandet av utbildningen. Om studietakten är för hög så blir det svårare att balansera arbete och studier, samtidigt blir kursen utdragen över tid om studietakten är för låg.

Flera av de intervjuade önskade även att ämneskunskaperna inom kurserna skulle ha en tydligare koppling till den egna undervisningen. En deltagare hade velat se mer av exempel på hur elever tänker och hur lärare kan hjälpa elever att lösa problem. Ett exempel är:

Och att det tar den här tiden, för det är mycket läsning och sådant. Och det hade väl kanske varit något önskemål som jag tror hade gynnat i längden fler, att lägga in mer kopplat till undervisningen kanske, att vi har ju lite ... eller några enstaka moment i undervisningen, men kanske mer av ett ... det vi kan göra under vårt arbete också i biologilektionerna, till exempel.

Lärare som genomgått Lärarlyftet upplever att de blir tryggare i undervisningen

Flertalet av de intervjuade lärarna uttrycker att Lärarlyftet har bidragit till att de har fått ökad kunskap inom sina respektive ämnen. Detta har i sin tur lett till bland annat förändrade arbets sätt. En lärare säger att hen fått med sig nya idéer och tankar som går att använda i undervisningen. I intervjuerna uttrycks att Lärarlyftet har inneburit en kompetenshöjning som inte bara gagnar elever och lärare, utan även skolan som helhet. Även måluppfyllelsen förväntas öka på sikt. Vidare framkommer i intervjuerna att flera av lärarna känner sig tryggare i sina uppdrag och säkrare i bedömningsarbetet. Vissa lärare tycker också att deltagandet i Lärarlyftet bidragit till en ökad legitimitet i kollegiala diskussioner.

Samtidigt framkommer i intervjuerna att deltagande i Lärarlyftet inte har bidragit till mer kvalificerade arbetsuppgifter i någon större utsträckning. En deltagare nämner dock att hen efter sina studier och tack vare sin speciallärarkompetens nu är medlem av skolans elevhälsoteam, och en annan nämner att hen fick ett lönepåslag efter sin utbildning.

Rektorers roll att möjliggöra lärares deltagande

Alla rektorer som har intervjuats uttrycker att Lärarlyftet är en bra satsning, som de ställer sig väldigt positiva till. De anser vidare att Lärarlyftet ger lärare goda möjligheter till utökad behörighet. Insatsen utgör ett redskap för rektorer i arbetet med att stärka kompetensen och öka behörigheten på skolan. Behovet av att utöka lärarnas behörighet i skolorna där vi genomfört intervjuer uppges vara tämligen stort.

Beslut om att ansöka till Lärarlyftet sker i dialog mellan rektorer och lärare

Samtliga respondenter vi har intervjuat menar att beslut om deltagande i Lärarlyftet ofta aktualiseras i samband med medarbetarsamtal. Antingen är det läraren som uttrycker önskemål om att få delta, eller så är det rektorn som initierar utbildning via Lärarlyftet.

Rektorerna framhåller vikten av att ha dels en kort- och en långsiktig kompetensförsörjningsplan. Några rektorer vi har intervjuat menar att det är viktigt att försöka förutse och planera för en eventuell framtida kompetensbrist. Ett exempel på detta är en rektor som framhåller att det är viktigt att arbeta på både tre- och femårsplaner gällande personalens kompetens på skolan. Det innebär att samtalen om att lärare ska utöka sin behörighet helst behöver starta i god tid och långt innan själva utbildningen blir aktuell.

Rektorer har en tydlig ambition att möjliggöra lärares deltagande i Lärarlyftet

Merparten av rektorerna anser att de och huvudmannen uppmuntrar medarbetare att försöka bredda sin kompetens i den mån som det är möjligt. Någon respondent lyfte dock att det i vissa fall inte finns den organisation inom huvudmannen som krävs för att Lärarlyftet ska fungera fullt ut. Respondenten menar att det krävs en väl fungerande organisation, bemanning och stöttning från huvudmannens sida så att inte situationen på skolan blir alltför pressad. Det handlar bland annat om att ersättningsrekrytera för deltagare i Lärarlyftet så att lärarna kan gå ner tillräckligt i arbetstid.

Ingen av de rektorer vi har intervjuat använder något särskilt informationsutskick om möjligheterna med Lärarlyftet till personalen på sina skolor. Några respondenter efterfrågar information som skulle kunna vara utformad på ett sådant sätt att den hjälper rektorerna att ”sälja in” Lärarlyftet på ett lämpligt sätt till lärarna. Sådan information borde vara fokuserad på hur Lärarlyftet fungerar i praktiken så att lärarna får tillräckligt med information, särskilt om möjligheten att kombinera studier och arbete.

Rektorer anser att framförhållning är viktigt vid planering av lärares deltagande i Lärarlyftet

Av intervjuerna med rektorerna framgår att en försvårande faktor för deltagande i Lärarlyftet är tidsaspekten i samband med själva ansökningsförfarandet. Några respondenter menar att ansökningsprocessen innebär att skolan på förhand måste bygga en organisation som möjliggör deltagande i Lärarlyftet. Om det sedan visar sig att läraren inte blir antagen, har skolan byggt denna organisation i onödan. Antagning skulle därför behöva ske betydligt tidigare så att rektorer får goda planeringsförutsättningar.

Studietakten är enligt de intervjuade rektorerna styrande för hur pass mycket en lärare bör gå ner i arbetstid. Av intervjuerna framgår att det handlar om en avvägning mellan att gå ner i arbetstid och att försöka klara av utbildningen inom en rimlig tid.

De som har lyckats allra bäst har väl varit de som har haft det halvtids... där du gör det relativt snabbt och på något sätt så ... ja, jag är väl inne lite mer på att det här, att det är bättre att ta smällen direkt i ett halvår än en långdragen seg process.

Rektorer ser vissa fördelar med campusförlagda träffar

Nästan alla rektorer som vi har intervjuat ger bilden av att det är tufft för lärarna att gå Lärarlyftet vid sidan av arbetet. Samtidigt anser de flesta skolledarna att det handlar om vilka förutsättningar lärarna har fått i samband med deltagandet i utbildningen. Många rektorer ser fördelar med campusträffar. Något som de flesta är överens om är att det utbyte som lärarna får från lärare på andra skolor och andra kommuner är väldigt viktigt. Samtidigt förutser alla intervjuade rektorer att distansundervisning och digital examination kommer att bli mer efterfrågat, även efter pandemin.

Rektorerna ser konsekvenser av Lärarlyftet i undervisningen

De flesta rektorer vi har intervjuat ser resultat av Lärarlyftet i lärarnas utvecklade kompetens. Många lyfter fram att lärares engagemang ökar, att viss förbättring av undervisningen blir tydlig i klassrummet samt att betygsbedömningen blir säkrare. Någon respondent framhåller att situationen i skolan blir bättre eftersom lärarnas behörighet utökas och att de därmed blir mer användbara för rektorn i planeringen och schemaläggning. Flera rektorer återkommer till att lärare som deltar i Lärarlyftet får en trygghet i sin undervisning.

En respondent poängterade att lärare som deltagit i Lärarlyftet ger rektorn ett sorts ”motstånd” i dialogen med lärarna genom att lärare med ny kunskap blev starkare i sin argumentation. Därmed blev lärarna bättre på att bevaka de pedagogiska aspekterna av lärandet och att inte tumma på detta i förhållande till organisatoriska skäl eller liknande. Dialogen kring kvaliteten i lärandet på skolan höjdes alltså. Ytterligare ett exempel som nämns kring effekterna av Lärarlyftet är att nivån på den kunskapsbas som gör att medarbetare deltar i reflekterande

samtal höjs, vilket gynnar andra medarbetare. Många respondenter menar också att det kollegiala lärandet gynnas av deltagande i Lärarlyftet.

Svårt att täcka kostnader för deltagande

Flertalet av de intervjuade rektorerna vi har intervjuat påpekar att det är huvudmannens ansvar att ansöka om statsbidrag för deltagande lärare i Lärarlyftet. Rektorns uppgift är att kommunicera och underrätta huvudmannen om vilka lärare som har ansökt till Lärarlyftet. De flesta rektorer har därmed inte några starka åsikter om hur statsbidragen är och bör vara utformade. Några rektorer påpekar dock att ansökningsprocessen behöver påbörjas tidigare, så att rektorer inte rigger om organisationen i onödan, det vill säga i de fall lärare inte blir antagna till utbildningen.

Flera av rektorerna återkommer till att ekonomin i statsbidragen ligger på gränsen för att täcka de behov som finns inom Lärarlyftet. De påpekar att man som rektor gärna vill ge lärarna förutsättningar att gå ner i arbetstid och få betald litteratur. Det som framkommer av intervjuerna är dock att detta inte alltid är grundregeln utan att det snarare upplevs som att det inte finns ekonomi att ge lärarna de förutsättningar som rektorerna skulle vilja ge dem.

En av de intervjuade rektorerna lyfte att vissa ämnen inte ger ersättning i samma omfattning som till exempel svenska som andraspråk. Detta angavs som en hindrande förutsättning att skapa behörighet i de ämnena som ger lägre ersättning. Rektorn i intervjun menar att om huvudmannen inte får tillräcklig ersättning för vissa ämnen, så saknas incitament att ansöka om statsbidrag och därmed försämras förutsättningen för att öka behörigheten i det specifika ämnet.

Huvudmäns roll att möjliggöra lärares deltagande

De intervjuade representanterna för huvudmännen har över lag en väldigt positiv bild av Lärarlyftet. Dels för att syftet att utöka behörigheter bedöms som högst relevant, dels för att huvudmännen är nöjda med insatsen som helhet. Några respondenter kommenterar att det initialt, när Lärarlyftet lanserades, fanns ett stort intresse bland lärarna för utbildning inom satsningen, men att det nu har avtagit. Respondenterna diskuterar om detta kan bero på att det tidigare fanns mer marknadsföring för satsningen.

Det finns ett behov av utökade ämnesbehörigheter

De intervjuade huvudmännen lyfter fram att det kan vara så att elever möter lärare som saknar behörighet i ett ämne som hen undervisar i, trots att andelen behöriga lärare på skolan generellt sett är hög. Huvudmännen är därför relativt ense om att det finns ett behov av utökade behörigheter, även om behoven varierar mellan huvudmän och kanske framför allt, mellan olika ämnen.

Det faktum att andelen behöriga lärare skiljer sig åt mellan olika ämnen, innebär också svårigheter för huvudmännen. Deras bild är att lärarnas intresse för att

utöka sin ämnesbehörighet inte nödvändigtvis stämmer överens med det behov av utökade behörigheter de ser på huvudmannanivå. Det vill säga att huvudmännen ser ett behov av vissa utökade behörigheter medan lärarna är intresserade av att utöka sina behörigheter i delvis andra ämnen.

Initiativ till ansökan kommer oftast från lärarna själva

Normalt sett är det lärare som tar kontakt med sin rektor, inte sällan vid ett medarbetarsamtal, och säger att hen är intresserad av att gå Lärarlyftet. Ibland har information om Lärarlyftet skickats ut från huvudmannanivån, via intranät eller veckobrev, men många lärare känner själva till möjligheten att vidareutbilda sig via Lärarlyftet. Sedan är det upp till rektorn att godkänna att läraren söker. Rektorernas beslut bygger på huruvida det fungerar att ta in vikarier med mera. I grund och botten är det alltså lärare och rektor som kommer överens om huruvida deltagande i Lärarlyftet blir aktuellt. Sedan är det huvudmannen som fattar det formella beslutet genom att godkänna ansökan. Själva ansökan till kurser inom Lärarlyftet sköter läraren själv. De intervjuade huvudmännen påpekar dock att många lärare ser Lärarlyftet som en rättighet:

Och en del upplever att det är deras rättighet att få studera det här, att erbjudandet är som en rättighet. ”Nu har jag rätt att studera med 80 procent av min lön och så säger min chef nej.” Men så är det inte som vi ser det.

Rektorer tvingas ibland neka lärare deltagande i Lärarlyftet eftersom det inte finns behov av den kompetens som lärare önskar tillägna sig.

Det kan faktiskt vara så att det är en ... nu tar jag ett sånt här worst case scenario. Det är en lärare som är egentligen lite trött på sitt jobb och vill vara tjänstledig och plugga ett tag och så tycker rektorn faktiskt att: ”Det här är inte en lämplig blivande speciallärare. Dessutom har jag inget behov av en speciallärare. Jag har full bemanning på det på min skola.” Där kan det uppstå ... Ja, det kan uppstå oenighet, får man väl säga, mellan chef och medarbetare. Och det är alltid mellan rektor och medarbetare som den överenskommelsen ska ske.

Flera huvudmän lyfter att just vidareutbildning till speciallärare innebär en stor satsning från rektors och huvudmannens perspektiv. Det handlar om en lång utbildning och därmed en lång frånvaroperiod från den ordinarie tjänsten, om än på deltid. Dessutom handlar det om stora summor pengar som huvudmannen skjuter till, eftersom statsbidragslösningen för utbildning till speciallärare bygger på att huvudmannen skjuter till pengar. För att godkänna en sådan ansökan krävs att rektorn verkligen vill satsa på läraren i fråga.

Vissa huvudmän säger att de ibland själva flaggar till sina rektorer när de ser ett behov av utökade behörigheter och i dessa fall vänder sig till sina rektorer och frågar om de inte har någon lärare de tror skulle vara intresserade av fortbildning inom Lärarlyftet.

Huvudmannens ekonomiska situation och lärarbristen sätter gränser för deltagande

De intervjuade huvudmännen är överens om att de vill främja lärares möjligheter att utöka sina behörigheter genom Lärarlyftet, men de menar samtidigt att det finns ett flertal faktorer som försvårar lärares deltagande.

Huvudmannens ekonomiska situation sätter begränsningar för hur många lärare som kan delta i Lärarlyftet. Om huvudmannen har en ansträngd ekonomisk situation innebär det att de är mer restriktiva med vilka som får fortbilda sig inom Lärarlyftet, åtminstone gällande de statsbidrag som kräver att huvudmannen står för en del av kostnaden.

Flera respondenter menar också att en möjliggörande faktor för att lärare ska ta steget och utöka sin behörighet är att huvudmannen skjuter till mer resurser än vad som krävs enligt statsbidragsförordningen (om något). Samma respondenter resonerar samtidigt att sådana extra tillskott naturligtvis bygger på att huvudmannen i fråga har en ekonomi som tillåter detta.

Den rådande lärarbristen är en annan faktor som försvårar för huvudmän att möjliggöra lärares deltagande i Lärarlyftet. Om en eller flera lärare deltar i Lärarlyftet blir tillgången på lärare än mer begränsad under en period och skolan tvingas ta in vikarier, som i vissa fall är obehöriga. Att lärare är borta på deltid upplevs också som en organisatorisk utmaning. På skolnivå blir det ett pussel som måste läggas:

Vilket läge är skolan i nu? Fungerar det eller finns det också många som är föräldralediga eller är, ja, sjukskrivna eller vad det nu kan vara. Tjänstlediga för att testa på något annat jobb eller ...” Alltså, det blir alltid en helhetsbild som rektor sitter med, för att i slutändan se och möjliggöra, för en del kanske inte...

Det är inte alla lärare som får nedsättning i tid. Det kan också vara så att den nedsättning i tid som lärare får, inte står i proportion till den tid som studierna kräver. Enligt våra intervjuer får detta ofta till följd att lärare studerar på sin fritid. Huvudmännen lyfter detta som en försvårande faktor, särskilt att lyckas kombinera sin egen undervisning med studier och familj.

Ytterligare en svårighet som huvudmännen upplever är att antagningsbesked gällande Lärarlyftets kurser kommer sent, ibland bara några få veckor innan kursstart. När antagningsbeskedet väl kommer, är scheman och övrig planering redan fastställda för de kurser/ämnen som läraren undervisar i. När läraren upptäcker att schemat för utbildningen inom Lärarlyftet krockar med fastställd planering och att det eventuellt kan bli svårt att hitta en lämplig vikarie, kan lojaliteten mot eleverna utgöra en hindrande faktor:

Därför att då söker du under en period och sen får du besked ganska sent i vår värld, utifrån hur man gör tjänstefördelningen och för schemaläggning inför hösten. Och där har vi märkt att om då en lärare ska till exempel läsa, ja, men ta kemi nu, och så har schemats gjort och grejer och sen får den reda på att den blir antagen och så får den reda på när kursen är och så krockar det då med lektioner som de kanske redan har dragit i gång och börjat undervisa i.

Då är lärarens lojalitet så stark emot eleverna och undervisning, med all rätt, så då kanske det inte blir att de genomför den kompetenshöjande insatsen.

Flera huvudmän uppger att vissa lärosäten numera, i ett tidigare skede, informerar om vilka dagar som föreläsningar, seminarium mm. kommer att hållas. Detta underlättar avsevärt för planeringen, både för den enskilde läraren och på rektorsnivå.

Även svar gällande beviljande av statsbidrag upplevs komma sent i förhållande till kursstart. Det innebär att huvudmannen upplever det som ett risktagande att låta lärare fortbilda sig inom Lärarlyftet. Detta beror på att de inte med säkerhet vet om de kommer att beviljas statsbidrag när ansökan till kursen görs. I vissa fall har många sökt och då innebär Skolverkets prioriteringar att inte alla beviljas statsbidrag.

Ytterligare en försvårande faktor som respondenterna lyfter är den diskrepans som kan uppstå mellan vilka ämnen som lärare är intresserade av att fortbilda sig inom och det behovs som finns på skol- eller huvudmannanivå. Dessutom upplever huvudmännen ibland att lärare vill fortbilda sig för att bli mer attraktiva hos andra arbetsgivare, vilket gör att rektorer och huvudmän ibland är skeptiska till att lägga till resurser.

Huvudmän ser flexibilitet och distansundervisning som viktigt gällande Lärarlyftskurser

När huvudmännen får möjlighet att tänka fritt kring hur en optimal lärarlyftskurs bör vara utformad är de flesta överens om att ledordet är flexibilitet. En klar majoritet av respondenterna menar att distansundervisning är en nödvändighet för att kunna uppnå den grad av flexibilitet som behövs. I övrigt diskuteras även en ökad flexibilitet kring vilken tid på dagen som lärarna behöver delta i föreläsningar med mera. Flera efterfrågar större möjlighet att delta på sena eftermiddagar, kvällar eller på lov. En annan del som lyfts handlar om studietakt. Huvudmännen anser att det är svårt att ta in vikarie för någon som studerar på enbart en liten del av sin tjänst.

Stora skillnader i grad av samverkan

När det gäller samverkan med lärosäten och andra aktörer i närliggande regioner gällande Lärarlyftet är bilden från huvudmännen väldigt varierad. Vissa huvudmän anger att någon sådan samverkan inte finns medan andra är osäkra på om så är fallet. En del huvudmän träffar lärosäten med stor regelbundenhet och diskuterar frågor om lärarutbildning och fortbildning för lärare i bredare bemärkelse.

Ansökningsprocessen för statsbidrag fungerar i allmänhet bra

Större huvudmän har ofta en specifik medarbetare som arbetar med statsbidragsansökningar. Processen upplevs i allmänhet fungera relativt bra, även

om många påpekar att det krävs en del arbete att få in och stämma av detaljer kring uppgifter om deltagande från skolorna.

Förslag har framkommit kring hur ansökningsprocessen skulle kunna förenklas. Det går ut på att det skulle underlätta om det vore möjligt att importera underlag till e-tjänsten, exempelvis från Excel. Det bedöms vara (alltför) tidskrävande för stora huvudmän med många deltagande lärare, att manuellt behöva fylla i uppgifter för varje lärare. Flera huvudmän har också framhållit att det uppstår frågetecken kring hur de ska fylla i informationen om nedsättning i tjänst.

Informationen om statsbidrag kan vara mer riktad till olika målgrupper

Respondenterna är överens om att det finns mycket information om Lärarlyftet och tillhörande statsbidrag på Skolverkets webbsida. Flera menar dock att det skulle underlätta om informationen var uppdelad utifrån målgrupp. Det vill säga att det skulle finnas specifik information riktad till lärare som är intresserade av att studera inom Lärarlyftet, specifik information riktad till rektorer respektive huvudmän, så att varje målgrupp enklare kan utskilja vilken information som är relevant för just dem.

När en lärare klickar in på Skolverket och läser om Lärarlyftet och tänker utifrån vad behöver den läraren för information och någon sorts: Hur går jag till väga nu som lärare? Jo, ett du pratar med din rektor eller man ansöker till den här då, det här lärosätet, så att det är nästan att det skulle behövas såna små checklistor eller perspektiv att tänka utifrån eller förhållningssätt att tänka utifrån. Om det skulle finnas för läraren, för rektorn, för huvudmannen, så tror jag att det skulle hjälpa till.

I dagsläget finns information om statsbidrag riktad till huvudmän och allmän information riktad till lärare på Skolverkets webbplats.

Upplevda för- och nackdelar med ersättningsmodeller för statsbidrag

Några respondenter säger att de för närvarande endast godkänner ansökningar som berättigar till statsbidrag som ger 80 procent av lönen. Många menar att det är den lösningen som är mest attraktiv, både ekonomiskt och för att det är den lösning som möjliggör de bästa förutsättningarna för läraren. Dock tycker många att det är en komplicerad ersättningsmodell, att det är svårt att förstå hur stort statsbidraget faktiskt blir. Statsbidraget som är utformat som en fast ersättning per högskolepoäng upplevs dock som enkelt och lätt att förstå.

Vissa respondenter är inne på svårigheten med den mängd olika statsbidrag som Skolverket erbjuder och den arbetsbörda det innebär att söka statsbidrag:

Ja, men det är klart att ibland så tänker man så här, det finns så många olika statsbidrag och vad händer om de där pengarna i stället kommer mer liksom till skolan och att de redan är inbakade och att man inte jobbar med statsbidrag på det sättet? Vad skulle hända då, undrar man ju så klart. För det ... ibland så tar det ju väldigt mycket administrativ tid kring olika statsbidrag, men sen är det ju en del statsbidrag som också har större uppföljningar, utvärderingar som ska in.

Huvudmännen förespråkar lättförståeliga statsbidrag

När respondenterna får tänka fritt gällande hur statsbidraget bör utformas ser de gärna framför sig ett statsbidrag som är enkelt att förstå och räkna på och som ger en ersättning som täcker de kostnader som uppstår. Ansöknings- och redovisningsprocessen bör enligt respondenterna vara så enkel som möjligt. Vissa huvudmän är också inne på att ansvaret för att ansöka om statsbidrag kanske borde ligga på rektor i stället för på huvudmannen.

Uppföljning av lärares resultat sker i varierande utsträckning

Uppföljningen av vilka lärare som fullföljer de kurser de är antagna på inom ramen för Lärarlyftet, sker i varierande utsträckning. Vissa huvudmän säger att de har uppbyggda system för hur de följer upp att lärare avslutar sina kurser och får sina behörigheter. Andra huvudmän är osäkra på om så sker medan några menar att så inte är fallet; de utgår dock från att rektor är insatt i detta.

Vissa lärare fortbildar sig utan att huvudmannen ansöker om statsbidrag

Statistiken visar att många lärare studerar inom ramen för Lärarlyftet utan att huvudmannen ansöker om statsbidrag för densamme. Skolverket frågade därför huvudmännen om huruvida detta har hänt hos dem och om orsaken, om så är fallet. Flera huvudmän menar att det händer att lärare deltar i lärarlyftskurser utan att de ansöker om statsbidrag. Anledningen till att så är fallet är dock något otydligare. Vissa menar att de enbart har godkänt fortbildning till speciallärare och att lärare som velat utöka sin behörighet i andra ämnen fått göra det på egen hand. Andra lyfter att det kan ha att göra med lärare som har pausat sina studier och sedan upptagit desamma vid ett senare tillfälle.

Lärosätenas möjlighet att tillhandahålla målgruppsanpassade kurser

En viktig del inom Lärarlyftet är naturligtvis kvaliteten och utformningen av den utbildning som erbjuds inom ramen för satsningen. Nedan sammanfattas vad de intervjuade representanterna för lärosäten anser om sina möjligheter att erbjuda lärarlyftskurser som svarar mot målgruppens behov.

Lärarlyftskurser skiljer sig från andra universitets- och högskolekurser

De representanter för lärosätena som har intervjuats menar att lärarlyftskurserna är mer utdragna i tid jämfört med kurser inom den reguljära utbildningen. Den vanligast förekommande studietakten inom Lärarlyftet är halvfart (se vidare kartläggningen i delstudie 1). Lärosätena lyfter att långsammare upplägg än halvfart gör att det tar lång tid att slutföra kursen, vilket kan bidra till att deltagarna kommer bort från undervisningens struktur och tappar kunskap mellan

kurstillfällena. En studietakt på halvfart ger också deltagarna en möjlighet att hålla uppgifter och litteratur aktuella.

I intervjuerna ges flera exempel på att lärosätena upplever att studerande inom Lärarlyftet är en engagerad målgrupp. Målgruppen har yrkeserfarenhet med sig och kan förhålla sig till utbildningen på ett annat sätt än exempelvis studenter på lärarutbildningen. Eftersom deltagare inom Lärarlyftet redan är yrkesaktiva menar flera av lärosätena att det blir helt andra diskussioner och att lektionerna anpassas mer efter deltagarnas egna erfarenheter och aktuella frågor från deras verksamheter.

Representanter för lärosätena ser svårigheter för lärarna att kombinera studier och arbete

Lärosätesrepresentanterna säger i intervjuerna att det finns olika anledningar för lärarna att läsa in behörighet. En del har fått ett ämne att undervisa i och ser plötsligt en möjlighet att bli behöriga i det ämnet. Andra vill ha behörighet i ett ämne som de vill undervisa i medan en del blir uppmuntrade av sin arbetsgivare att de kan bygga på sin behörighet i ett visst ämne.

Flera intervjuade representanter för lärosätena bekräftar den bild som ges av lärare och rektorer; att det finns skillnader i lärares förutsättningar att delta i Lärarlyftet, exempelvis gällande nedsättning i arbetstid, betald litteratur och/eller betalda resor.

Vi har personerna som vill gå men där ekonomi och tiden inte finns. En del får ingenting. De får göra det på sin fritid, vilket är mycket med tanke på deras arbetssituation, det är skillnaden.

I intervjuerna ges en samstämmig bild av att arbetsbördan för deltagarna är stor och att det är den vanligaste orsaken till att de inte fullföljer studierna. Många deltar i Lärarlyftet på halvtid och jobbar heltid. Detta gäller särskilt de som läser till speciallärare som är en längre utbildning. Ett lärosäte menar att både lärosäten och huvudmän har ett ansvar att vara uppmärksamma på deltagarnas behov eller om de börjar få svårt att ligga i fas med studierna.

Sen är det ju jättetufft att plugga halvtid och kanske jobba heltid, vilket många av dom får göra. Man hoppas ju att dom får avsatt tid att studera men det vet vi ju att så är inte fallet.

Lärosätena lyfter olika tankar om problem och vad som skulle kunna göras annorlunda för att underlätta för deltagarna. Flera tar upp studietakten och menar att det är en avvägning som behöver göras. På de kortare kurserna blir det lätt för mycket innehåll som ska avhandlas i kursen på kort tid. På de längre kurserna finns inte det problemet men då behöver i stället studietakten justeras så att det inte blir för långt mellan tillfällena med risk att deltagarna tappar tempo och inte får kontinuitet i studierna.

Ett lärosäte funderar på om det skulle vara möjligt att spetsa till kurserna genom att anpassa kurserna mer utifrån att deltagarna har förkunskaper från sin lärarexamen:

Tycker vi ligger ganska nära optimalt läge nu men många av lärarlyftsstudenterna har ju mycket baskunskaper med sig och då kan det ibland kännas som att man kunde spetsa till kurserna mer. I vissa fall skulle man kunna fundera på det här med didaktiken. Lärarna har ju det med sig så det kanske man skulle kunna minska på i vissa fall för att korta kurserna.

Andra lärosäten funderar kring möjligheterna att vara mer flexibla kring seminarietider, kompletteringar och tider för inlämningsuppgifter. Generellt menar vissa lärosäten att det kanske skulle kunna finnas flera alternativ för deltagarna att välja på gällande exempelvis seminarietider.

Beträffande formen för studierna så menar de flesta av de intervjuade lärosätena att en kombination av campusförelagd och distans är att föredra:

Många gånger uppskattar man att träffa kollegor och man tycker att mixen mellan diskussionspass, föreläsning och att träffa kollegor är värdefullt. Den formen som många förespråkar är ju mixen av campus och distans för då blir man mer motiverad de gånger man har distansträff.

Flera lärosäten anser att en bättre samverkan med regioner skulle gynna deltagande i Lärarlyftet

En del av de intervjuade lärosätena har en utarbetad samverkan i regionen medan andra inte har det. I de fall det inte finns någon utarbetad samverkan, kan det förekomma särskilda tillfällen då lärosäten möter huvudmän. I de sammanhangen brukar Lärarlyftet vara en punkt på dagordningen. Frågor som tas upp handlar främst om nuläget i form av aktuellt kursutbud. Ett av de större lärosätena nämner att det är en längre styrkedja i en större kommun och att det då är svårt att nå ut till rätt personer. Lärosätet arbetar därför nu med nyhetsbrev till alla lärare och rektorer i regionen.

Flera av de intervjuade lärosätena tar upp att det är svårt att matcha kursutbudet mot de som söker kurserna. Även om ett behörighetsbehov föreligger på huvudmannanivå eller på regional nivå och kurser tas fram i relevanta ämnen, är det inte alltid högt söktryck till dessa. Detta skapar en osäkerhet vid lärosätena huruvida framtagna kurser blir av eller inte.

Men det är ju då dom här prognoserna inte alltid matchar dom som söker kurserna och då sitter man på en central nivå men sen när man kommer ner på rektors- och lärarnivå så händer det inte. Det blir ett glapp där emellan liksom, att identifiera behov och sedan vilka som söker kurserna i lärarlyftet.

Lärosätena föredrar en kombination av distans och campusförelagd utbildning

Lärosätena är överens om att eftersom Lärarlyftet består av högskolekurser som ska ge högskolepoäng och behörighet, så måste lärosätena lägga upp kurserna inom vissa givna ramar. Inom dessa ramar tycker de dock att de har ganska stor frihet att bestämma hur kurserna ska utformas.

Det som kommer fram i intervjuerna med representanter för lärosätena är att de föredrar att bedriva kurserna genom en kombination av distansutbildning och

campusförlagd utbildning. Under det senaste året har lärosätena på grund av covid-19-pandemin ställt om helt till distansundervisning, vilket i sin tur bidragit till att de blivit mer vana vid att arbeta digitalt. Det har även gjort att flera lärosäten ser över vilka möjligheter och begränsningar som finns med distansundervisning och på examinationsformer samt att de tittar på genomströmningen och andelen deltagare som får godkänt när de läser på distans. Ett lärosäte som redan innan arbetat mycket med distansutbildning lyfter att:

Vi har hög genomströmning på våra lärarlyftskurser och det är nog mycket tack vare vår flexibilitet och att kurserna ges på distans. Förutsättningarna ökar då för att studenterna klarar kursen.

En annan fråga som flera av lärosätena tar upp är vilka förutsättningar de ger deltagare inom Lärarlyftet. Att målgruppsanpassa kurserna för lärarlyftsdeltagare är att föredra, men många gånger är det nödvändigt med samläsning med studenter inom den reguljära utbildningen för att kunna erbjuda kursen.

Lärosätena är positiva till att regeringen valde att förlänga Lärarlyftet till 2025

Det som alla lärosäten lyfter fram i intervjuerna är att framförhållningen från regeringens sida är väldigt viktig. Att insatsen har förlängts till 2025 är något som lyfts fram som väldigt positivt, eftersom det krävs mycket planering för att starta nya kurser och att dimensionera kursutbudet. Med längre tidshorisont blir det möjligt att i god tid gå ut med information till huvudmän och lärare för att ge dem möjlighet att planera för deltagande i Lärarlyftet. I samband med att lärosätena lyfter vikten av god framförhållning, påpekar de också att det kan vara långa ställtider för lärosäten att utbilda sina egna lärare för att möta behovet av att utbilda lärare inom Lärarlyftet. Ett lärosäte menar att:

Ska vi jobba för att fortbilda fler lärare då behöver vi bygga muskler för att möta det behovet. Eftersom det inte finns så många lärare inom dessa områden måste vi själva utbilda dem. För att utbilda en doktor tar det 6 år. Det är långa ställtider. Vi gör så mycket som möjligt för att få ut så många doktorer som möjligt. Vi slåss för att behålla dem själva. Det är ett dilemma att det är få lärare.

Lärosätena lyfter vikten av ökad framförhållning från Skolverkets sida

Den goda framförhållningen är något som även tas upp när det gäller vad Skolverket kan göra för att underlätta för lärosätena. En sak är att lärosätena i god tid vet vilka kurser som Skolverket vill köpa, men även vilka kurser Skolverket kommer att vilja köpa framöver. För lärosätena tar det tid att bygga lärmiljöer och därför behövs denna framförhållning. Lärosätena är överens om att all form av långsiktighet är en nödvändighet:

Behöver kunna planera över längre tid och inte från termin till termin. Ju längre framförhållning desto bättre. Ett par år i framförhållning är bra. Ju längre kontrakt desto bättre för vi behöver kunna planera. I början var det ju ganska korta pucker men vi behöver ju en längre horisont för att kunna planera och det har ju blivit mycket bättre och det har ju

inte alltid varit Skolverkets fel utan man får ju uppifrån från ena dagen till den andra men det har väl sipprat uppåt och en förståelse att det här är ett relativt trögt system. Vore önskvärt att veta ännu längre fram.

En annan fråga som tas upp är om det finns möjlighet till mer skräddarsydda lösningar som skapar gemensamma förutsättningar, till exempel kommunförlagda utbildningar.

5. Slutsatser

Nedan presenteras studiens slutsatser. Först sammanfattas de huvudsakliga resultat som kan formuleras med utgångspunkt i de genomförda intervjuerna. Därefter följer ett avsnitt där Skolverkets kommenterar vissa av studiens resultat och presenterar ett antal slutsatser. Kapitlet avslutas med Skolverkets rekommendationer.

Sammanfattande resultat

Lärare, rektorer, huvudmän och lärosäten ger på ett övergripande plan en samstämmig bild kring vilka de största utmaningarna är inom Lärarlyftet.

Enligt intervjuerna är behovet av att utöka lärarnas ämnesbehörigheter tämligen stort och respondenterna anser att Lärarlyftet är ett bra verktyg för staten att bidra till att utöka lärarbehörigheten. Samtliga respondentgrupper har en positiv inställning till Lärarlyftet. Huvudmän och rektorer är överens om att de vill främja lärares möjligheter att utöka sina behörigheter genom Lärarlyftet, men de menar samtidigt att det finns ett flertal faktorer som försvårar lärares deltagande. Såväl deltagande lärare som de lärosäten som erbjuder kurser inom Lärarlyftet, upplever samma försvårande faktorer som rektorer och huvudmän påtalar. Dessa sammanfattas nedan.

Rådande lärarbrist gör det svårare att låta lärare fortbilda sig

Den rådande lärarbristen försvårar för rektorer och huvudmän att möjliggöra lärares deltagande i Lärarlyftet. Om en eller flera lärare deltar i Lärarlyftet blir tillgången på lärare än mer begränsad under en period och vikarier behövs. Lärare kan ibland ersättas av obehöriga vikarier. Detta blir ett dilemma. Den lärarbrist som Lärarlyftet syftar till att minska, utgör samtidigt en försvårande faktor för lärares deltagande i satsningen.

Ett annat problem är att huvudmännens och rektorernas behov av utökade ämnesbehörigheter inte alltid stämmer överens med de ämnen som lärarna själva är intresserade av att utöka sina behörigheter inom. Det händer att rektorer ibland nekar lärare deltagande i Lärarlyftet på grund av att behov saknas av den kompetens som läraren önskar tillägna sig.

Huvudmannens ekonomiska situation sätter gränser

Huvudmannens ekonomiska situation uppges sätta gränser för hur många lärare som kan delta i Lärarlyftet. Om huvudmannen har en ansträngd ekonomisk situation innebär det att huvudmannen behöver vara mer restriktiv med hur många som får fortbilda sig inom Lärarlyftet, åtminstone gällande de statsbidrag som kräver att huvudmannen står för en del av kostnaden.

Begränsad eller ingen nedsättning i arbetstid uppges vara ett vanligt skäl till avhopp

Finansieringen för Lärarlyftet ska enligt det uppdrag Skolverket har att bedriva Lärarlyftet, vara ett delat ansvar mellan staten, huvudmannen och i vissa fall den enskilde läraren.²⁰ I intervjuerna ges en samstämmig bild av att lärare ofta bär en stor del av den kostnaden. Kostnaden kan bestå i att behöva förlägga en stor del av tiden för fortbildning utanför arbetstid, samt att läraren själv bekostar resor, litteratur och andra omkostnader. Arbetsbelastningen blir ofta hög även om läraren får nedsättning i tid och flera av de intervjuade lärarna menar att de oavsett i princip arbetar i samma omfattning som tidigare. För lite nedsättning i tid är enligt intervjuerna en vanlig orsak till att deltagare inte fullföljer sina kurser eller utbildningar inom Lärarlyftet. På motsvarande sätt framgår det av intervjuerna att nedsättning av arbetstid är en viktig möjliggörande faktor för att kombinera arbete och studier.

Stora skillnader i lärares ekonomiska villkor för deltagande

I intervjuerna framkommer att det finns stora skillnader i villkor mellan deltagare. Vissa får nedsättning i arbetstid, bekostade resor och kurslitteratur medan andra får stå för tid och kostnader privat. Skillnaderna beror i huvudsak på att ersättningsmodellerna i de olika statsbidragsförordningarna inom Lärarlyftet skiljer sig åt och att huvudmän har olika ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att bevilja nedsättning i tid.

Ersättningsmodell med 80 procent av lönen uppges vara mest attraktiv

I den första delstudien undersöktes i vilken utsträckning de två ersättningsmodeller som används inom Lärarlyftet används, i de fall där båda alternativen är möjliga att ansöka om. Analysen visar att ersättningsmodellen som bygger på att huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens lön, och där statsbidraget motsvarar 70 procent av huvudmannens kostnad, är den mest använda ersättningsmodellen. Intervjuerna ger stöd för att denna lösning uppfattas som mest attraktiv, både för huvudmannen och för läraren.

Önskemål finns om enklare regelverk för statsbidragen

Flera olika statsbidragsförordningar innebär att huvudmännen behöver förstå på vilket sätt dessa skiljer sig åt, för att kunna ansöka om det för dem mest lämpade statsbidraget. Huvudmännen föredrar statsbidrag som är enkla att förstå och räkna på samt statsbidrag som ger en ersättning som täcker de kostnader som uppstår. Även ansöknings- och redovisningsprocessen bör enligt respondenterna vara så enkel som möjligt. Modellen med 80 procents ersättning upplevs av huvudmännen som komplicerad och att det är svårt att förstå hur stort

---

²⁰ Uppdrag till Statens skolverk att svara för Lärarlyftet II, U2011/5531/S.

statsbidraget faktiskt blir. Ersättningsmodellen som är utformad som en fast ersättning per högskolepoäng upplevs som enkel och lätt att förstå.

Svårt att hitta en optimal studieform och studietakt

Flexibilitet lyfts som ett ledord gällande utformningen av kurser inom Lärarlyftet. Att studera på distans sparar mycket tid och ger en ökad anpassbarhet samtidigt som de campusförlagda delarna ger ett mervärde i form av utbyte med andra lärare. Det uppfattas därför svårt att hitta den optimala balansen mellan distans- och campusförlagda studieformer.

Även när det gäller studietakten framhålls att det är en svår avvägning mellan att å ena sidan genomföra en kurs med hög studietakt så att deltagarna kan genomgå kursen snabbare, och å andra sidan att hinna med den egna undervisningen samtidigt. Om en kurs eller utbildning i stället håller låg studietakt innebär det att fortbildningen behöver pågå under en lång period. Dessutom anser huvudmännen att det är svårt att ta in vikarier för lärare som studerar på enbart en liten del av sin tjänst.

Deltagande i Lärarlyftet behöver lång framförhållning

Ytterligare en försvårande omständighet uppges vara tidsaspekten i ansökningsförfarandet till kurser och i beviljandet av statsbidrag. Ansökningsprocessen till kurser och utbildningar innebär att skolan på förhand ska bygga en organisation; att organisera och ta fram scheman, utforma arbetslag och ta fram mentorer för att möjliggöra deltagandet i Lärarlyftet. Om det sedan visar sig att läraren inte kommer in på sökt kurs eller utbildning, har skolan byggt denna organisation i onödan. Det finns därför önskemål om att svar gällande antagning skulle ske tidigare, så att rektorer kan göra den planering som krävs när de vet om läraren kommer in.

Motsvarande problematik upplevs beträffande statsbidragsprocessen. Beviljande av statsbidrag upplevs komma sent i förhållande till kursstart. Vissa huvudmän beskriver det som ett risktagande från deras sida att låta lärare delta i Lärarlyftet, eftersom de vid ansökningstillfället inte vet om de kommer att beviljas statsbidrag.

Uppföljning av Lärarlyftet har inte prioriterats

Vissa huvudmän som ingår i denna studie följer inte upp om lärarna får ett godkänt resultat inom Lärarlyftet. Huvudmännen har dock en skyldighet att se till att de har använt bidraget på det sätt som regeringen har beslutat. Samtidigt har Skolverket, under den tid som uppdraget löpt, inte gjort några regelbundna uppföljningar av statsbidraget. Skolverket genomför dock under våren 2021 en stickprovskontroll av ett antal ärenden där statsbidrag har beviljats inom Lärarlyftet under vårterminen 2019.

Skolverkets kommentarer

Det är glädjande att samtliga respondentgrupper anser att Lärarlyftet är en positiv satsning som bidrar till att utöka ämnesbehörigheten hos lärare, vilket också är satsningens syfte. Skolverket konstaterar dock att det finns vissa delar inom Lärarlyftet som inte upplevs vara ändamålsenligt utformade för de berörda målgrupperna och att det därmed finns behov att se över utformningen av dessa delar.

Det är tydligt att en stor kostnad för fortbildning inom Lärarlyftet i vissa fall landar på deltagande lärare. Att det finns tre olika typer av statsbidragsförordningar inom ramen för Lärarlyftet innebär också att förutsättningarna för lärare varierar utifrån vilken förordning som huvudmannen har beviljats statsbidrag från, men också utifrån ekonomiska och andra förutsättningar hos respektive huvudman. Skolverket noterar att dessa skilda förutsättningar får återverkningar för lärarna eftersom de olika förutsättningarna kan upplevas som orättvisa. På individnivå kan vara svårt för lärarna att förstå hur förutsättningarna kan se så pass olika ut inom samma insats.

Ersättningsmodellen som bygger på att huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens lön, och där statsbidraget motsvarar 70 procent av huvudmannens kostnad, är den mest använda ersättningsmodellen inom Lärarlyftet. Samtidigt ser vi att huvudmän med en ansträngd ekonomisk situation anger att de behöver vara mer restriktiv med hur många lärare som får fortbilda sig inom Lärarlyftet gällande de statsbidrag som kräver att huvudmannen står för en del av kostnaden, det vill säga ersättningsmodellen som ger läraren 80 procent av lönen. Detta visar att det finns ett behov av flexibilitet gällande ersättningsmodeller, så att det finns alternativ som är anpassade efter skiftande behov och förutsättningar hos huvudmännen.

I nuläget genomförs en översyn av statsbidragen. Intentionen är att föreslå ett samlat regelverk för formell fortbildning, där bland annat Lärarlyftet ingår. Syftet är att uppnå större flexibilitet för huvudmännen, förbättrade möjligheter för verksamheter på entreprenad, förenklad administration med mera. Arbetet förväntas bli klart under sommaren 2021.

Vissa huvudmän föreslår att ansvaret för att ansöka om statsbidrag borde ligga på rektor i stället för på huvudmannen. Huvudmannen kan dock själva avgöra vem inom organisationen som ska ha behörighet att söka olika statsbidrag. Däremot är det möjligt att detta inte är känt hos alla huvudmän. Skolverket bör därför tydliggöra detta i sin information om Lärarlyftet.

Behov av ökad framförhållning är en annan aspekt som lyfts fram av respondenterna. Det gäller antagningsbesked till kurser och utbildningar, dels beviljandet av statsbidrag. Deltagande i Lärarlyftet kräver framförhållning. Först måste regeringen fatta beslut om att Lärarlyftet fortsatt ska bedrivas. Därefter måste Skolverket fastställa ett kursutbud och teckna överenskommelser om köp av kurser med lärosäten samt administrera ansökningsförfarandet. Alla

ansökningar måste sedan granskas innan Universitets- och högskolerådet (UHR) slutligen kan skicka ut antagningsbesked.

Även beviljande av statsbidrag upplevs komma sent i förhållande till kursstart. Om många söker ett specifikt statsbidrag behöver Skolverket göra prioriteringar utifrån den ordning som finns uppställd inom respektive statsbidragsförordning. Prioriteringar har dock enbart behövt göras inom statsbidraget för fortbildning inom specialpedagogiska insatser 2018 och 2019. Så var inte fallet 2020 och så har fallet aldrig varit inom statsbidraget för fortbildning av lärare eller inom svenska som andraspråk. Långa handläggningstider bör därför inte vara ett alltför stort problem i praktiken.

Skolverkets rekommendationer

I syfte att säkerställa att statsbidragen används på rätt sätt bör Skolverket framöver stärka uppföljningen av bidraget. Myndigheten bör kartlägga om huvudmännen har system eller rutiner för att följa upp bidraget. Skolverket bör även fortsättningsvis och mer systematiskt, följa upp bidragsanvändningen genom stickprov.

Skolverket rekommenderar regeringen att även fortsättningsvis erbjuda olika ersättningsmodeller som svarar mot huvudmännens skiftande behov och förutsättningar. Däremot behöver det inte innebära flera statsbidrag med olika förordningar.

Att Lärarlyftet nu har förlängts till 2025 ger bättre förutsättningar till långsiktig planering för lärosätena, huvudmännen, rektorerna, lärarna och Skolverket. Om Lärarlyftet ska förlängas ytterligare efter 2025 rekommenderar Skolverket därför att regeringen beslutar om en förlängning i god tid och att den blir flerårig.

Bilaga 1 Metod

Delstudien bygger på intervjuer med företrädare för huvudmän, rektorer och lärare med erfarenhet från Lärarlyftet från 2019 eller 2020. Dessutom har Skolverket intervjuat företrädare för lärosäten som tillhandahåller kurser inom Lärarlyftet.

Metodvalet att fokusera på en djupgående kvalitativ undersökning av vad som främjar respektive hindrar deltagande i Lärarlyftet baseras på ett argument att vi sedan tidigare vet väldigt lite om hur dessa förutsättningar ser ut. Det talar för ett explorativt tillvägagångssätt. Det vi vet sedan tidigare, och som indikerar att Lärarlyftet inte nödvändigtvis är ändamålsenligt utformat, är att en stor andel deltagare inte fullföljer kurser inom Lärarlyftet, att många huvudmän avstår från att söka statsbidrag för deltagare samt att deltagarna upplevde att stödet från arbetsgivaren hade kunnat vara bättre.²¹ Med hjälp av kvalitativa intervjuer är det möjligt att identifiera existerande främjande och hindrande mekanismer för ändamålsuppfyllelse.

Huvudmännen kontaktades via e-post och tillfrågades om att delta i en intervju gällande Lärarlyftet. Då vi inte har någon på förhand given uppfattning om vilka egenskaper som skulle medföra att en huvudman, en lärare eller ett lärosäte skulle ha särskilt givande eller försvårande förutsättningar för deltagande i Lärarlyftet, är det inte i någon av respondentgrupperna lämpligt att eftersträva representativa eller kritiska fall,²² helt enkelt eftersom det är svårt att avgöra vad som skulle vara ett representativt eller ett kritiskt fall. I stället utformades urvalen för att maximera variationen hos respondenterna. Urvalet av huvudmän har baserats på en tanke om maximal variation gällande storleken på beviljat statsbidrag, typ(er) av statsbidrag som har beviljats, typ av huvudman samt geografisk spridning.

Inför intervjutillfället fick huvudmännen ta del av våra intervjufrågor och fick själva avgöra vilka personer som deltog vid intervjun.

Respektive huvudman ombads lämna förslag på en skolenhet som har deltagit i Lärarlyftet under 2019 eller 2020 samt kontaktuppgifter till skolenhetens rektor. Rektorn ombads i sin tur att lämna kontaktuppgifter till en eller ett par lärare som påbörjade en utbildning inom Lärarlyftet under 2019 eller 2020 och som fortfarande arbetar på den aktuella skolenheten. Intervjuer har med andra ord genomföras på huvudmannan-, rektors- och lärarnivå. Åtta intervjuer har genomförts inom respektive respondentkategori.

Sedan Lärarlyftets början har 24 lärosäten tillhandahållit kurser inom ramen för satsningen. Av dessa genomfördes intervjuer med nio lärosäten. Urvalet av lärosäten baserades på en tanke om maximal variationen gällande geografiskt läge och storlek på lärosätet. Hänsyn har också tagits till vilka lärosäten som erbjuder breda/generella kurser respektive mer specifika kurser, distans respektive

²¹ Skolverket (2015), *Lärarlyftet II – Deltagarutvärdering*. Notera att vid denna tidpunkt fanns endast förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare samt fritidspedagoger och motsvarande.

²² Representativa fall är typiska för populationen i de avseenden som vi tror är viktiga för våra resultat. Kritiska fall, så kallade most likely- och least likely fall, maximerar respektive minimerar sannolikheten för att en viss hypotes ska få stöd, givet vissa teorier eller förningar om vad som påverkar denna sannolikhet.

platsbundna kurser, samt till andel av de kurser som erbjuds som har blivit inställda.

Varje lärosäte har en kontaktperson för Lärarlyftet. Vissa lärosäten har flera kontaktpersoner, men endast en är huvudansvarig. Det är denna person som har intervjuats inom ramen för utvärderingen. Skolverket har sedan tidigare en etablerad kontakt med dessa kontaktpersoner.

Totalt genomfördes alltså 33 intervjuer inom ramen för denna delstudie. Samtliga intervjuer genomfördes via videosamtal eller telefonsamtal.

Bilaga 2 Förordningar gällande statsbidrag knutna till Lärarlyftet

Statsbidrags-förordning	Huvudmän som kan söka bidrag	Lärartyp för vilka bidrag kan sökas	Ersättningsmodell
Förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare. ²³	Alla huvudmän inom skolväsendet förutom förskolan och fritidshemmet samt svenska utlandsskolor, huvudmän med utbildning i hem för vård av unga och huvudmän för utbildning vid kriminalvårdsanstalt.	Deltagare med grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen, förskollärarexamen, motsvarande äldre examen eller motsvarande utländsk behörighet eller bedriver undervisning i en fristående skola med waldorfpedagogisk inriktning.	Bidragets storlek baseras på utbildningens ämnesinriktning och studietakt. För matematik eller speciallärar-utbildning ²⁴ är bidraget 1 000 kronor per högskolepoäng (hp), för svenska som andraspråk 1 500 kronor per hp och för övriga utbildningar 500 kronor per hp. ²⁵ Huvudmannen beslutar om vilken typ av omkostnader för deltagande lärare som statsbidraget ska användas för att täcka.
Förordningen (2016:400) om statsbidrag för fortbildning inom specialpedagogiska insatser. ²⁶	Huvudman för förskoleklass eller grundskola, grundsärskola, specialskola eller sameskolan.	Deltagare med grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen, förskollärarexamen eller motsvarande, om fortbildningen syftar till att läraren ska avlägga en speciallärarexamen eller specialpedagogexamen.	Statsbidrag inom ramen för Lärarlyftet ges som ersättning för lön. Huvudmannen ska betala en ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens eller förskollärarens lön för den tid som hen deltar i utbildningen. Statsbidraget ska motsvara 70 procent av huvudmannens kostnad. ²⁷
Förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av svenska som andraspråk. ²⁸	Huvudman inom skolväsendet, huvudman för folkhögskola, huvudman med utbildning i hem för vård av unga samt för huvudman för intagna i kriminalvårdsanstalt.	Deltagare i fortbildning som syftar till att ge behörighet att undervisa i ämnet svenska som andraspråk, behörighet att undervisa i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande, eller kunskaper inom ämnet svenska som andraspråk.	Ersättningsmodellen inom statsbidraget är utformat på samma sätt som i förordning (2016:400) som beskrivits ovan.

²³ Fullständigt namn på förordningen är *Förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare*.

²⁴ Med specialisering mot språk-, skriv-, och läsutveckling, matematikutveckling, dövhet eller hörselskada, synskada, grav språkstörning eller utvecklingsstörning.

²⁵ Långa kurser ger därmed större statsbidrag än korta.

²⁶ Fullständigt namn på förordningen är *Förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser*. Förordningen innehåller även regler för statsbidrag för motsvarande utbildning som sker utanför Lärarlyftet samt, som namnet antyder, även andra delar som ligger utanför Lärarlyftet.

²⁷ Det är möjligt för huvudmannen att betala mer än 80 procent av lärarens lön, men för den delen utgår inget statsbidrag.

²⁸ Fullständigt namn på förordningen är *Förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare*. Förordningen innehåller även regler för statsbidrag för motsvarande utbildning som sker utanför Lärarlyftet.

Referenser

Riksrevisionen (2017), *Riktade statsbidrag till skolan – nationella prioriteringar men lokala behov*

Skolverket (2015), *Läraryftet II – Deltagarutvärdering*

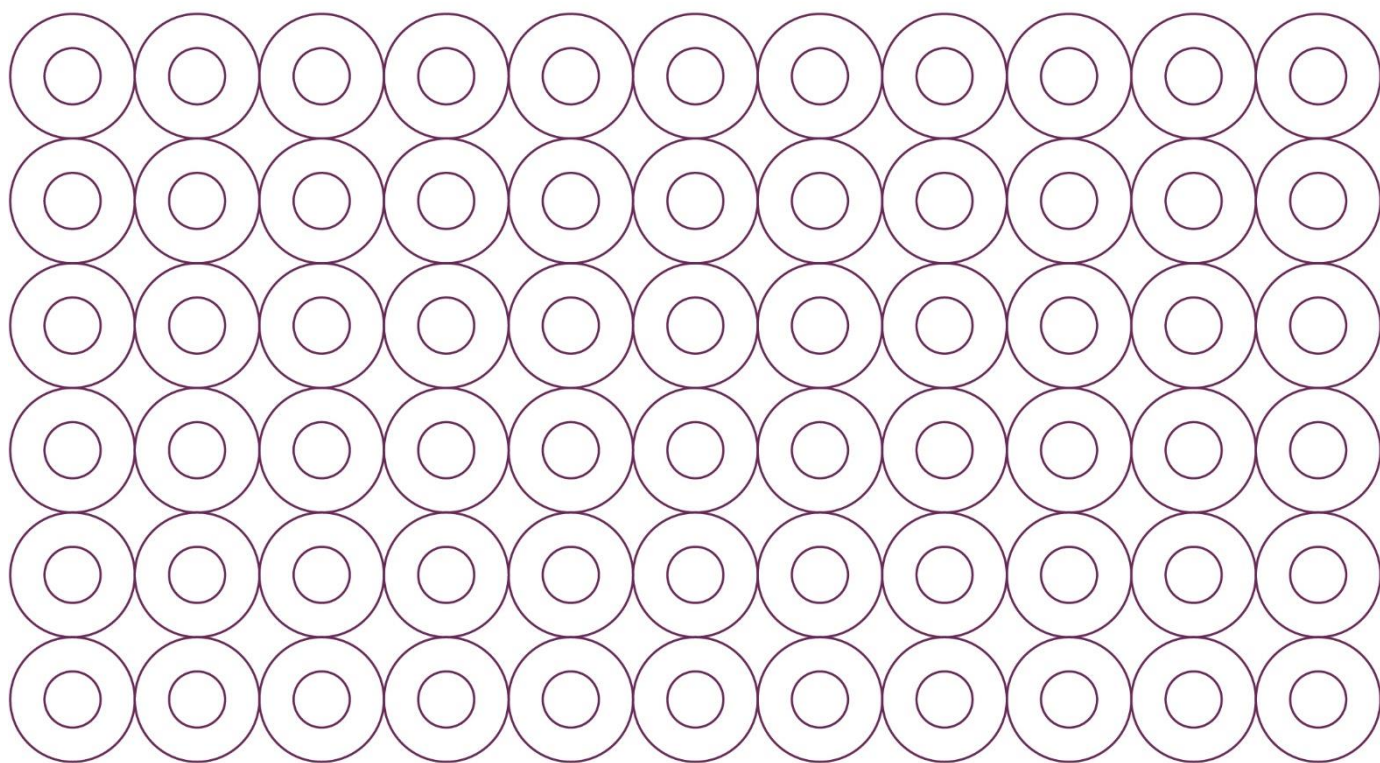
Skolverket (2019), *Utvärdering av lågstadiesatsningen*

Skolverket (2019), *Redovisning av uppdrag att fortsatt svara för Läraryftet II*

Skolverket (2020), *Utvärdering av Läraryftet. Delstudie 1 – Utveckling över tid*

Skolverket (2021), *Redovisning av uppdrag att fortsatt svara för Läraryftet II*

Statskontoret (2019), *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys.*

Skolverket

www.skolverket.se